

Feel The Music

Irma Hemmer

*Aanpak voor het geven van CreActieve, Expressieve en
Effectieve muzieklessen in het basisonderwijs*

Menukaart

Lofzang	5
Amuse	5
Deel 1: Voorgerechten	9
Muziek in kort bestek	10
Een persoonlijke noot	12
Ouverture: Muziek en Gevoel	13
Deel 2: Hoofdgerechten	17
1) Muziek is geen apart vak, maar een vak apart!	18
2) Zo krijg je gevoel voor tempo	26
3) Zo krijg je gevoel voor maat	34
4) Zo krijg je gevoel voor ritme	44
5) Zo krijg je gevoel voor melodie	64
6) Zo krijg je gevoel voor dynamiek	86
7) Zo krijg je gevoel voor muzikale vorm	92
8) Zo krijg je gevoel voor harmonie	110
Deel 3: Nagerechten	119
9) Lesgeven mét - en óp gevoel...	120
10) Nobody's perfect; Hoe om te gaan met faalangst	128
Deel 4: Voor bij de koffie	133
Interessante muzieksites	134
Naschrift	137

Gebruikte symbolen

Verwijzing naar extra materiaal dat te vinden is op www.irmahemmer.nl.

Verwijzing naar inspirerende muziek of een prikkelend filmpje, passend bij het onderwerp dat op dat moment wordt behandeld.

Oefening om samen met de leerlingen te doen. Soms hoort er een werkblad bij de oefening, dat dan gratis is te downloaden op www.irmahemmer.nl.

Unieke werkwijze, ontwikkeld door Irma Hemmer.

Tip voor leerkracht of leerling voor het welslagen van een oefening.

Een persoonlijke noot

Het vak muziek maakt sinds het ontstaan van de kloosterscholen, rond 750 na Chr., deel uit van het schoolcurriculum. Muziek was een van de zeven vrije kunsten – bestaande uit drie taalvakken (het trivium: grammatica, retoriek en dialectiek) en vier wiskundevakken (het quadrivium: rekenkunde, wiskunde, sterrenkunde en muziek) – die op kloosterscholen werden onderwezen. Muziek hield overigens tot in de 20ste eeuw in dat er voornamelijk werd gezongen. Van spelen op instrumenten, muziek en daarbij bewegen, of muziek beluisteren was niet of nauwelijks sprake, laat staan van componeren en improviseren.

In het huidige tijdperk wordt op de basisschool (en de muziekschool) onder het vak muziek meer verstaan dan uitsluitend zingen. Hoewel zingen op veel scholen nog steeds – al dan niet terecht – een centrale plek inneemt, wordt eveneens aandacht besteed aan spelen op instrumenten, luisteren, bewegen, lezen en noteren. In een evenwichtig curriculum komen al deze domeinen voor.

Naast een grote hoeveelheid liedbundels is de afgelopen decennia een reeks aan muziekmethoden, maar ook bronnenboeken met muzikale spelen, coöperatieve werkvormen, speelstukken, luisteractiviteiten, et cetera verschenen. Het is dan ook niet eenvoudig met iets origineels te komen. Het is Irma Hemmer echter gelukt met het boek dat voor u ligt een interessante aanvulling op de reeds bestaande uitgaven te realiseren.

Koppeling muziek en beweging

In *Feel The Music* wordt bewegen ingezet om muziek op een actieve eigentijdse manier te laten ervaren. Deze koppeling tussen bewegen en muziek is bijzonder effectief. De Zwitserse pedagoog en componist Emile Jaques-Dalcroze (1865-1950) ontwikkelde bijvoorbeeld een methodiek waarmee muziek een fysieke belevenis werd en waarbij een snelle wisselwerking tussen hoofd en lichaam werd ontwikkeld. In verschillende delen van de wereld wordt deze methodiek – weliswaar aangepast aan de huidige tijd – nog altijd succesvol toegepast. Recent neurowetenschappelijk onderzoek laat bovendien zien dat (cognitief)

leren wordt gestimuleerd door fysieke inspanning (bewegen). Zowel de ervaringen met de aanpak van Dalcroze als de recente kennis opgedaan in de neurowetenschappen zouden een stimulans moeten zijn om muziek en beweging toe te passen in het (muziek)onderwijs. Irma Hemmer weet deze twee elementen op een unieke en creatieve wijze te combineren in *Feel The Music*.

Feel The Music is een praktisch boek voor zowel groepsleerkrachten als vakleerkrachten muziek. Deze originele aanpak biedt handvatten om leerlingen met veel plezier inzicht in muziek te laten verwerven. Ik hoop dan ook dat dit boek zijn weg naar het basisonderwijs en de muziekschool zal vinden.

Michel Hogenes

Voorzitter Gehrels Muziekeducatie

Docent De Haagse Hogeschool & Codarts,
Conservatorium Rotterdam

Overture: Muziek en Gevoel

Inspiratiefilm¹: MMF: Peter en zijn wolf (de Magische Muziekfabriek), www.youtube.com/watch?v=OuKD4GsDreM. Aanrader!

Muziek is kort gezegd een klankverhaal. Op basis van muzikale keuzes verklankt de componist (degene die de muziek verzonnen heeft) het gevoel dat diep in hem leeft: als hij bruist van de energie zal hij een uitbundig beweeglijk lied/muziekstuk maken (componeren). Dan kiest hij voor een snel tempo waarin de energie duidelijk hoorbaar wordt/is. Wanneer hij zich moe en verward voelt, zal hij zijn ellende uiten in een droevige, langzame, haast stilstaande compositie met grillige klanken. Wanneer hij woest is, zal hij onstuimig componeren. Met zijn muzikale uitdrukking of *expressie* maakt de componist indruk of *impressie* op de luisteraar. De luisteraar op zijn beurt heeft óók een gevoelsleven dat eveneens afhankelijk is van de bui waarin hij op dat moment verkeert: het kan zijn dat hij niet naar droevige klanken wil luisteren omdat hij na een dag hard werken even lekker 'uit zijn dak wil gaan'; daarom geeft hij de voorkeur aan opzweepende muziek die hem lichamelijk en geestelijk zal oppeppen om de vermoeidheid en de stress te vergeten. Het kan ook zijn dat de luisteraar in een identiteitscrisis zit en meent bij een groep te willen horen die slechts 'uitzonderlijke' muziek luistert. Zo stemmen we allemaal de muziek af op hoe wij ons (willen) voelen en creëren wij onze eigen muzikale smaak. Maar wat voor iederéén geldt, is dat muziek op ons gevoel werkt (en soms op onze zenuwen...).

- *Situatie 1.* Je rijdt in de auto op een rustige (land)-weg. De zon schijnt. Op de radio klinkt je favoriete nummer; je zingt mee. Je voelt je relaxed.
- *Situatie 2.* Je rijdt in de auto op een drukke weg. Op de radio klinkt je favoriete nummer maar je zingt niet mee want je moet je aandacht bij de weg houden; je voelt je 'afgeleid' door de muziek.
- *Situatie 3.* Je staat met je auto in de file. Je hebt een afspraak en komt te laat. Op de radio klinkt je favoriete nummer. Je hoort het nauwelijks en kunt er niet van genieten. Je voelt je opgejaagd, want je komt te laat...

Conclusie/bewustwording: Gevoel is een momentopname en mede afhankelijk van de *situatie* waarin je verkeert. In situatie 1, 2 en 3 klinkt dezelfde muziek, maar de *beleving* is telkens anders...

Dit boek gaat over alles wat muziek ons te 'zeggen' heeft: de zogeheten 'muzikale *zeggingskracht*'. Zij bestaat uit muzikale ingrediënten als tempo, maat, ritme, melodie, enzovoort, waarmee de componist fijngevoelig 'speelt': net iets eerder/net iets later, net iets korter/net iets langer, net iets hoger/net iets lager, enzovoort.

Om iets zinnigs te kunnen zeggen over waarom je muziek 'geweldig' of 'waardeloos' vindt, moet je eerst muzikaal onderlegd zijn. Pas dan kun je op een aanvaardbare wijze over muziek praten. Alleen maar roepen 'Dat boeit me niet' of 'Vet gaaf' is ontoereikend. Om maar in het gedachtegoed van dit muzikale menu te blijven:

"Dat lust ik niet!"

"Maar waaróm niet?!"

"Omdat er witlof doorheen zit!"

Feel The Music maakt je fijngevoelig voor deze muzikale ingrediënten en helpt je zoeken naar onderbouwde argumenten. Het credo luidt: 'What you *feel* is what you get!' Want wat je voelt, komt over; daar kun je iets mee! Door middel van *beweging* leer je muziek te *verbeelden* met je lichaam. Zo krijg je een duidelijk *beeld* van muzikale zeggingskracht.

1 Om in de sfeer van het verhaal te komen, wordt af en toe verwezen naar een inspiratiemuziekje of inspiratiefilmpje, zie ook de verklaring van de symbolen bij de Menukaart.

Muzikale opvoeding

Inspiratiemuziek: Han van Eijk, *Leef*.

Ieder mens voelt anders, denkt anders, doet anders, klinkt anders. Dat heeft verschillende oorzaken: we zitten allemaal lichamelijk en geestelijk 'anders in elkaar', we zijn allemaal (ergens) anders opgevoed en daardoor maken we allemaal andere dingen mee, mooie en minder mooie. Dat bepaalt uiteindelijk wie we worden of wie we (willen) zijn...

Ieder kind erft van zijn ouders genetische eigenschappen die bepalen of het handig of onhandig wordt, snel van begrip of traag, dun of dik, enzovoort. Ook het milieu waarin het kind opgroeit, is bepalend. Groeit het kind bijvoorbeeld op in een welvarend gezin of groeit het op met geldproblemen en de stress die daaromheen hangt? Zijn de ouders (emotioneel) intelligent of zwakbegaafd? Op al die factoren heeft het kind geen invloed. Muzikale opvoeding echter kan het kind helpen zich lichamelijk en geestelijk te ontwikkelen. Er is genoeg wetenschappelijk materiaal dat bewijst dat muziek niet alleen betere hersenverbindingen maakt, maar dat het ons tevens fijngevoeliger maakt voor elkaar.

Ook wij volwassenen zijn allemaal anders en ook onze ontwikkeling staat niet stil. Wij moeten leren 'roeien met de riemen die we hebben', met andere woorden: we-zullen-het-ermee-moeten-doen. En hóe we dat doen, heeft alles te maken met onze *inzet*. Die inzet kenmerkt zich door concentratie. Concentratie is een gezonde spanning die je nodig hebt om te kunnen 'scoren'. Dat geldt ook voor muziek: *geen inzet zonder inzet* (je kunt alleen maar precies tegelijk beginnen op basis van een diepe concentratie). Hard werken is de sleutel tot succes, het is de bron waaruit je voldoening en zelfvertrouwen put. Muzikale opvoeding gaat over muziek én opvoeding, over doorzettingsvermogen, over 'karakter'. 'Als de kinderen het maar leuk vinden' is dan ook een slappe motivatie en leidt tot niets. Pas wanneer je muzikale eisen stelt, krijg je er klinkend resultaat voor terug. Dan pas kún je iets. Dat kunnen groeit door naar kennen en dat (her)kennen leidt automatisch tot inzicht. Ook al zijn we allemaal anders, die ontwikkeling verloopt bij iedereen langs dezelfde weg.

De 'Feel The Music'-aanpak

Het begrip 'gevoel voor muziek' zegt het al: wat ik mijn leerlingen leer is muzikale verschillen te *voelen*. Variaties in tempo, maat, ritme, melodie, et cetera worden door middel van beweging verbeeld: iedere muzikale verandering verlangt een verandering in beweging. Zo wordt de uiteindelijke muzikale zeggingskracht met Body & Soul *voelbaar* begrijpelijk. Tijdens de muziekles leer je:

- ~ verschillen in snelheid te voelen zodat je gevoel krijgt voor tempo;
- ~ verschillen in accenten te voelen zodat je gevoel krijgt voor maat;
- ~ verschillen in klankduur te voelen zodat je gevoel krijgt voor ritme;
- ~ verschillen in klankhoogte te voelen zodat je gevoel krijgt voor melodie;
- ~ verschillen in klanksterkte te voelen zodat je gevoel krijgt voor dynamiek;
- ~ verschillen in structuur te voelen zodat je gevoel krijgt voor vorm;
- ~ verschillen in samenklanken te voelen zodat je gevoel krijgt voor harmonie.

Kern van iedere muziekles: laat *zien* dat je verschil *hoort*.

Laat zien dat je verschil hoort in ritme. Bij een korte klank klap je in je handen, bij een lange klank aai je over je bovenbenen (Body-Beat).

Laat zien dat je verschil hoort in maat: bij een drietelsmaat hoort een Maat-Move in drieën, bij een viertelsmaat hoort een Maat-Move in vieren.

Laat zien dat je verschil hoort in vorm: bij de voorzin ga je acht stappen vooruit, bij de nazin ga je acht stappen achteruit.

Wie op deze 'natuurlijke' wijze muzikaal wordt opgevoed, kan later gemakkelijker de overgang maken naar laat-horen-wat-je-ziet. Als je noten leest, zing je de melodie van binnen mee. Dit meezingen berust op een innerlijke beleving. Wie geleerd heeft belevingen aan de buitenkant zichtbaar te maken, kan ze later ook verinnerlijken.

Lijfspreuk: Voel de variatie want die maakt het verschil. Dát is de kern van iedere muziekles.

Variatie in lesmogelijkheden

Variatie maakt het verschil, daarom is het belangrijk dat je de leerlingen variatie voorschotelt (verandering van spijs doet eten). Maar wat níet verandert, is het concentratieniveau; dat blijft van het begin tot het eind optimaal, zónder dat de leerlingen er moe van worden.

Begin de les bijvoorbeeld met een Body-Beat-oefening: de leerlingen gaan staan en voelen de ritmische verschillen mee. Beweging houdt hen 'scherp'.

Hierna gaan ze zitten en besteed je aandacht aan notatie: door middel van het "STOP!"-spel volgen de leerlingen de muziek ('Volg de muziek!': zij tikken tijdens het zingen de notenballetjes aan). Plotseling roep je "Stop!" Op die plek blijft hun tikvinger staan. Je voegt er een (gezongen) wedstrijdement aan toe en de leerlingen gaan uit hun dak: Voorgerecht 0.2

Film: Gezongen wedstrijdement (Skoobidoowa). Vervolgens maak je de 'switch' naar het spelen op 'Toetsie': de kinderen zingen en spelen ('spatgelijk zingen = spatgelijk spelen') op het virtuele toetsenbord ([www. Kindersongs.nl](http://www.Kindersongs.nl) online piano): Voorgerecht 0.3 Film: Spelen op Toetsie).

Dan wordt het weer tijd om stoom af te blazen en gaan ze theatraal musiceren: bewegen op de bewegingen van de muziek, waardoor muziek in beeld wordt gebracht: wat-ik-hoor-is-wat-ik-zie-is-wat-ik-hoor-is...

Wát je kiest uit het muzikale menu is niet belangrijk. Belangrijk is wél dat je *aanvoelt* wat je het best kunt kiezen: na iets uitbundigs kies je bijvoorbeeld een KleurRijk-opdracht, waarin de leerlingen even op adem kunnen komen en de noten kunnen kleuren. Zolang de leerlingen veel van je leren, zich de lesstof *eigen* maken en zich daarmee weten te *vermaken*, ben je goed bezig!

web

web

Hoofdstuk 3

Zo krijg je gevoel voor maat

An-ge-lien bestaat uit drie klanken of lettergrepen, dus dan boks je 3x. Se-bas-ti-aan bestaat uit drie lettergrepen, dus dan boks je 4x. Chiel bestaat uit slechts één klank of lettergreep, dus boks je 1x.

Parallelsuggestie: Bovenstaande oefening en onderstaande liedjes kunnen ook gebruikt worden als kennismakingsspel.

Web Hoofdgerecht 3.2 Werkblad: Zing voor mij je naam / Herken je deze stem, dan weet je wie ik ben (lied).

oef Accenten plaatsen

Laat ieder kind zijn naam opschrijven en een *accent* (snaveeltje) plaatsen onder de klank of lettergreep die het sterkst klinkt.

Maar-ten, Do-re-mie-ke, An-ge-lien, Se-bas-ti-aan.

Wb *Variatie:* Hoofdgerecht 3.2 Werkblad: Instrumentennamen accentueren. Op het werkblad staan afbeeldingen van verschillende muziekinstrumenten met daaronder hun naam. De leerlingen tekenen een accent onder de lettergreep die het sterkst wordt uitgesproken (eventueel leest de leerkracht ze eerst een keer voor, met de klemtoon op de juiste lettergreep):

Kla-ri-net

Sou-sa-foon

Or-gel

Pi-a-no

Sym-fo-nie

Ac-cor-de-on

Dwars-fluit

Nog meer variaties: gebruik namen van dieren (wereld-dierendag), landen (waar ben je geweest in de vakantie?), beroepen (wat wil je later worden?), eten (wat lust je graag?).

 Namen herhalen

Laat de leerlingen hun eigen naam of de naam van een instrument, een dier, een land, enzovoort acht keer achter elkaar opzeggen. Door de herhaling gaan ze automatisch ‘in de maat’ praten.

3.3 Maatsoort

Als je een woord in een ononderbroken stroom achter elkaar opd(r)eunt, hoor je vanzelf een metrische puls

die door de accenten wordt veroorzaakt. Zo ontstaat de maatsoort.

Iedere maat bestaat uit ten minste twee tellen. Hoor je om de twee lettergrepen een accent, dan klinkt er een tweetelsmaat. Hoor je om de drie lettergrepen een accent, dan klinkt er een drietelsmaat. Hoor je om de vier lettergrepen een accent, dan klinkt er een viertelsmaat, hoor je om de zes tellen een accent, dan klinkt er een zestelsmaat. Om de theorie eenvoudig te houden beperken we ons tot de meest gebruikte maatsoorten.

Ga naar YouTube en zoek naar ‘Stravinsky Vuurvogel: Radio Filharmonisch Orkest’. De eerste 28 seconden maken duidelijk wat we onder ‘accenten’ verstaan. Luister en kijk ook naar ‘Le Sacre du Printemps’ van Stravinsky met dirigent Jaap van Zweden. Interessante momenten: kijk en luister vanaf 14.09 min. tot en met 16.07 min. en van 23.15 min. tot en met 25.42 min.; geweldige momenten van muzikale zeggingskracht. Ook de functie van de dirigent is hier duidelijk zichtbaar (dus ook hoorbaar!). Leerlingen associëren deze spectaculaire compositie met spannende filmmuziek.

Accenten komen met regelMAAT:

ALS je de ac-CEN-ten hoort, dan KOMT van-zelf de MAAT te-voor-schijn.

Lees bovenstaande zin hardop en luister goed naar jezelf. Benadruk de lettergrepen/woorden in hoofdletters door ze met je adem wat na te drukken. Al doende merk je dat je om de vier klanken/lettergrepen/woorden een accent hoort waardoor er een viertelsmaat klinkt.

Hoofdgerecht 3.3 Werkblad: Raad de Maat, en Hoofdgerecht 3.3 Werkblad: Zie jij hen met regelmaat?
Bij 'Raad de Maat' spreken de leerlingen een aantal keren achter elkaar een bepaald woord/naam van

3 Zo krijg je gevoel voor maat

een instrument uit, waardoor de maatsoort vanzelf verschijnt. Het werkblad 'Zie jij hen met regelMAAT' behandelt hetzelfde principe, alleen wordt hier een korte zin (i.p.v. woorden) een aantal keren achter elkaar opgezegd, waardoor ook de maatsoort automatisch vanzelf duidelijk wordt.

Het bovenste getal

Ieder geschreven lied of muziekstuk begint links bovenaan met een prachtige sierlijke muzieksleutel (het symbool van de muziek), die we violsleutel of G-sleutel noemen. Meteen rechts naast deze sleutel staan twee cijfers boven op elkaar. Is het *bovenste* cijfer een 2, dan 'gaat' het lied of muziekstuk in tweeën en hebben we met een tweetelsmaat te maken. Is het bovenste cijfer een 3, dan gaat het lied of muziekstuk in drieën; we noemen dat een drietelsmaat. Is het bovenste cijfer een 4, dan gaat het in vieren en spreek je over een viertelsmaat. Is het bovenste getal een 6, dan heb je met een zestelsmaat te maken. Door deze tellen in bewegingen te 'vangen', krijgen leerlingen gevoel voor deze verschillende maatsoorten.

Het onderste getal

Het onderste getal maakt duidelijk *wat* je moet tellen. Is het onderste getal een 4? Dan tel je de kwartnoot. Is het onderste getal een 8, dan tel je de achtste noot. Is het onderste getal een 2, dan tel je de halve noot. Maar wat bedoelen we daar precies mee? Heel simpel. Als je de kwartnoot telt, krijgt iedere kwartnoot één tel, één tik (metronoom) of één beweging (Maat-Move). Als je de achtste noot telt, krijgt iedere achtste noot één tel, één tik (metronoom) of één beweging (Maat-Move). Als je de halve noot telt, krijgt iedere halve noot één tel, één tik (metronoom) of één beweging (Maat-Move). In de onder- en middenbouw beperken wij ons tot het *bovenste* getal. Pas in de bovenbouw komt het *onderste* getal aan de orde.

Zingen is verplicht tijdens de Maat-Move! De melodie die je zingt, wordt gedragen door het ritme aangezien de woorden en lettergrepen eraan vast 'kleven'. Zorg daarom dat je scherp articuleert; dan is je ritme ook meteen exact. Zo *voel* je goed hoe melodie en ritme zich binnen de Maat(-Move) afspelen: alles schuift of valt als een puzzel in elkaar. Zing om die reden zo vaak mogelijk liederen met Maat-Move.

Hoofdgerecht 3.4 Werkblad: Waarom je moet tellen (lied). Hoofdgerecht 3.4 Film: Waarom je moet tellen.

"Schakel in de AutoMaat!"

Is het bovenste cijfer een 2? Dan 'gaat' het liedje in tweeën en maak je dus ook twee bewegingen. Elke beweging is een tel: klap op je been (= 1), klap in je handen (= 2). Een 'warming up' van acht maten zorgt ervoor dat de leerlingen gevoel voor deze maatsoort krijgen. Daarna wordt in een ononderbroken stroom (op de automatische piloot) een tweetelslied gezongen, bijvoorbeeld: 'Zeg ken jij de juffrouw (de mosselman) al?' Hoofdgerecht 3.4 Film: Zeg ken jij de juffrouw/meester (mosselman) al?

Meemusiceren op YouTube (zonder beeld!)

Zoek naar korte luistervoorbeelden in tweeën (pop en klassiek), bijvoorbeeld de 'Cancan' van Jacques Offenbach (zie www.8notes.com voor de notatie), 'Pulcino Pio - Het Kuikentje Piep', Michel Telo met 'Ai se eu te pego' of 'Hotel California' van de Eagles. Instrueer de leerlingen als volgt: Luister naar de muziek! Sluit je ogen en concentreer je op het hoofdaccent (getal 1). Schakel pas daarna in de AutoMaat. Zo voorkom je dat leerlingen bij elkaar afkijken; ze moeten zélf leren voelen. Leerlingen die hiermee moeite hebben/houden, mogen bij jou afkijken: je 'stuurt' hen/helpt hen door het hoofdaccent zichtbaar te maken. Dan weten zij dat dit de 'één-is-op-je-been!' is. Wanneer zij er op deze manier weer 'in' komen en het 'goed begint te voelen', sluiten zij hun ogen (weer). Muziek in tweeën voelt als ruitenwissers die heen en weer gaan.

Werkwijzer 3.4 Maat-Move

Onder het motto '*voel* de variatie, want die maakt het verschil...' worden leerlingen zich met behulp van de Maat-Move bewust van de verschillende maatsoorten: tweetelsmaat, drietelsmaat, viertelsmaat, zestelsmaat, enzovoort. Iedere tel is een beweging. Aangezien onze spieren een olifantengeheugen hebben, kun je daardoor ieder maatgevoel op elk moment weer oproepen.

Is het bovenste cijfer een 3? Dan gaat het liedje in drieën: je telt dan in elke maat tot 3 en dus maak je ook drie bewegingen: klap op je been (= 1), met je vingers boven je hoofd tegen elkaar aantikken (= 2), nog een keer met je vingers boven je hoofd tegen elkaar aantikken (= 3). Een warming-up van vier maten

Web

A black and white line drawing of a young boy running towards the left. He has a large nose, spiky hair, and a determined expression. He is wearing a short-sleeved shirt and pants. Under his right arm, he is carrying a large stack of books, with the spines of three books visible. In his left hand, he holds a pencil. His right leg is forward in a running stride, and his left leg is behind him. He is wearing sneakers.

3 Zo krijg je gevoel voor maat

Het volgende nummer is misschien wel juist een hit geworden door het accent van de piano op de tweede helft van de derde tel: (YouTube) Caro Emerald – A Night like this (Official Video). Tel: 1, 2, 3 én 4.

Is het bovenste cijfer een 6? Dan gaat het liedje in zessen: je telt dan in elke maat tot 6. Deze keer deel je de maat in tweeën: de leerlingen ‘schaatsen’ naar links (= 1, 2, 3) en naar rechts (= 4, 5, 6) en zwaaien hierbij met hun armen boven hun hoofd ook naar links en naar rechts. Een warming-up van vier maten zorgt ervoor dat de leerlingen gevoel voor deze maatsoort krijgen. Daarna zingen leerlingen en leerkracht in een ononderbroken stroom en op de automatische piloot een zestelslied. Bijvoorbeeld: ‘Laaa, lalala laaa laaa...’,

W&B Hoofdgerecht 3.4 Film: Laaa, lalala laaa laaa... (lied).

Meer liederen in zessen: Hoofdgerecht 3.4 Werkblad:
Vier een knalverjaardag (mel.: Wild Rover) (lied);

web Hoofdgerecht 3.4 Werkblad: Wij vieren de zesachtste
maat (mel.: Mijn zusje kreeg van Sinterklaas) (lied).

Meemusiceren op YouTube (zonder beeld!)

Zoek naar luistervoorbeelden in zessen (pop en klassiek), bijvoorbeeld 'Breakaway' van Kelly Clarkson; 'Nights in white satin' van de Moody blues, 'My favorite things' (Sound of Music). Opdracht voor de leerlingen: luister naar de muziek. Sluit je ogen en concentreer je op de accenten; schakel daarna pas in de AutoMaat!

Een handje helpen...

Hou oogcontact met leerlingen die de bewegingen 'wankel' uitvoeren. Door dit intensieve oogcontact 'stuur' je op basis van een diepe concentratie, de articulatie (zang) en bewegingen (Maat-Move) van de leerling. Hoofdgerecht 3.4 Film: Een handje helpen.

Leerlingen met motorische problemen neem je op sleeptouw door:

- ~ achter de leerling te gaan staan;
- ~ zijn handen over te nemen in jouw handen;
- ~ de bewegingen samen met hem uit te voeren waardoor hij leert *meevoelen*;
- ~ hem af en toe los te laten als je de indruk krijgt dat hij je *aanvoelt*;
- ~ hem los te laten als hij het *zélf voelt* en hij het dus alleen kan.

Zo gaat het gevoel voor maat *in* hem zitten en begrijpt hij wat je hem wilt leren!

Leerlingen die moeite hebben met de Maat-Move zijn juist de leerlingen die *niet* (mee)zingen. Overtuig hen dat het juist gemakkelijker wordt als je meezingt!

Variatie: Neem een leerling als hierboven op school. Doe met hem het spelletje ‘Hobbелweg, zandweg, gat in de weg’. Hoofdgerecht 3.4 Film: Hobbелweg. Dit zorgt voor een hoop hilariteit (leren & lachen) en neemt de eventuele spanning weg. Pak zijn handen en laat hem de Maat-Move meevoelen. Vraag aan de klas of ze er goed op willen letten dat hij tijdens het zingen (!) en bewegen zijn mond duidelijk beweegt (articuleert), aangezien jij dat niet kunt zien omdat de leerling met zijn rug naar je toe zit. Doordat de leerling weet dat de klas hem ‘controleert’, zal hij extra zijn best doen en zal het resultaat niet uitblijven. Conclusie: Een handje helpen lijkt hier veel op leren fietsen:

- 1 vasthouden (leerkracht en leerlingen voeren *samen* de Maat-Move uit: leerlingen kunnen afkijken);
- 2 ietsje loslaten (= hoofdknik);
- 3 en gáán! (= de leerlingen doen het alléén, dus zón-der hoofdknik).

Zodra je merkt dat de leerlingen ontsporen, neem je ze weer op sleeptouw: óf door middel van een knik óf door de Maat-Move samen met de leerlingen uit te voeren.

3.5 Speloefeningen

Overschakelen!

De leerkracht roept “2!” en de leerlingen doen de Maat-Move ‘in tweeën’. Plotseling roept de leerkracht “3!” en de leerlingen schakelen over ‘in drieën’. Daarna roept hij “4!” en de leerlingen doen de Maat-Move in vieren. Wanneer de leerkracht “6!” roept, deinen/schaatsen de leerlingen van links naar rechts en zwaaien hierbij met hun armen boven hun hoofd van links naar rechts.

Let op: Spreek met je leerlingen af dat ze eerst de maat afmaken (waarmee ze op dat moment bezig zijn) vóórdat ze overschakelen.

Maat-Move Contest

Een wedstrijdje draagt bij aan een gezonde spanning en een prettige sfeer. De leerlingen doen dan hun uiterste best en staan dus op ‘scherp’.

Spelregels: Op de eerste tel (= been) mag je *niet* zingen. De rest van het lied zing je wél. Variatie: Op de tweede tel mag je niet zingen of op de vierde tel (of op de derde én de vierde tel) mag je niet zingen. Zing je per ongeluk wel, dan ben je af.

gef Voel de variatie want die maakt het verschil...

Om gevoel voor maatverschillen te krijgen kun je het beste overbekende liederen in twee verschillende maatsoorten (en dus twee verschillende Maat-Move-bewegingen) zingen.

Bijvoorbeeld: zing 'Kortjakje' met de Maat-Move in vieren (zoals wij het kennen) en meteen daarna met de Maat-Move in drieën.

Doe dit ook eens andersom: zing een overbekend lied als 'Happy Birthday' eerst in drieën (zoals wij het kennen) en onmiddellijk daarna in vieren. Of: zing

‘Lang zal ze leven’ (viertelsmaat) onmiddellijk – nadat je bent uitgezongen – in een drietelsmaat; uiteraard weer met Maat-Move. Door deze maatsoorten direct naast elkaar te plaatsen, begrijpen de leerlingen dit voelbare contrast meteen. Hoofdgerecht 3.5 Film:

Web Maat-Move contrast.

oef Raad de maat

Als je heel goed voelt en luis-tert, komt van-zelf de maat te-voor-schiin.

Wanneer leerlingen door middel van bovenstaande oefeningen verschillende maatsoorten intensief heb-

ben beleefd, zijn ze ‘rijp’ (om) de maatsoort zélf te ontdekken. Uitgangspunt: *Voelt* het goed? Dan heb je de maatsoort ook vast en zeker goed.

Opdracht: de leerlingen luisteren naar een muziekstuk en proberen door middel van Maat-Move zelf de maatsoort te ontdekken. De leerkracht ondersteunt hen daarbij door de eerste tel zichtbaar te maken met een overdreven hoofdknik. De leerlingen weten dat ze bij deze knik op hun benen moeten slaan: één is op je heen. Collectieve beoordeling: “Wie vindt dat dit lied in drieën gaat; dat het een drietelsmaat is?” ... (vingers) “Wie vindt van niet?” ... (vingers) “Wat denk jij?” ... (spanning opvoeren) “En dát is goed!” (ontlading).

Natuurlijk kun je dit ‘wedstrijdje’ ook weer z(w)ingend presenteren: “...en deze mensen, skoobidoowa, skoobidoowa, en deze mensen, skoobidoowa, skoobidoowa, en deze mensen, skoobidoowa, skoobidoowa, die hebben het GOED!”

Het begrip ‘opmaat’

Wanneer je *niet* op je been begint, heb je te maken met een *opmaat*.

We nemen het woordje ‘sym-fo-nie’. Het accent komt hier niet op de eerste tel maar op de derde tel. In dit geval begin je voor je gevoel eerst met een ‘aanloopje’. Strek tijdens dit aanloopje je armen recht vooruit. Pas wanneer het accent klinkt, mag je ‘officieel beginnen’ door met je handen op je bovenbenen te slaan: één is op je been. Spreek en beweeg nu acht keer achter elkaar in een ononderbroken stroom ‘sym-fo-nie’: je voelt de drietelsmaat. Hoofdgerecht 3.5 Film: Begrip opmaat.

Het woord *pi-a-no* begint ook eerst met een opmaat, evenals het woord *ac-cor-de-on*. Oefen beide maatsoorten: luister en voel.

De Maat is vol!

Hoofdgerecht 3.5 Werkblad: Verschillende maatsoorten.

Is het bovenste getal een 2, dan tel je in elke maat tot 2. Is het bovenste getal een 3, dan tel je in elke maat tot 3, is het bovenste getal een 4, dan tel je in elke maat tot 4. Is het bovenste getal een 6, dan tel je in elke maat tot 6.

Voorbeeld van een viertelsmaat:

1 2 3 4 / 1 2 3 4 / 1 2 3 4

Na iedere maatstreep begin je weer op het getal 1 (één is altijd op je been).

Hoofdgerecht 3.5 Werkblad: Zet de maatstrepen.

3 Zo krijg je gevoel voor maat

Opdracht 1: Zet de maatstrepen.

Niet altijd begint een lied of een muziekstuk op de eerste tel van de maat, zoals we hiervoor hebben gezien (opmaat). In dat geval is de maat niet vol omdat je niet van 1 tot 4 kunt tellen aangezien je pas op de tweede of zelfs de derde tel begint (aanloopje). Maar niet getreurd, het 'geheim' ligt verscholen in de laatste maat: tel de opmaat en de slotmaat bij elkaar op en je hebt weer een volle maat!

Opdracht 2: Opmaat of niet...

Vul in waar sprake is van een opmaat: zet een kruisje als je een opmaat ziet.

Maatwisseling

Soms wordt er in een lied of speelstuk na een aantal maten van maat(soort) gewisseld. Voorbeelden van liederen met maatwisseling: 'Waarom je moet tellen' (op de website)/'Twee emmertjes water halen'/'Hoor wie klopt daar kind'ren'/'Zie de maan schijnt door de bomen'/'Roodkapje'.

Opdracht 1

 Hoofdgerecht 3.5 Werkblad: Maatwisselingen. Je vindt hier verschillende maatwisselingen na elkaar. Tot hoever kun je tellen in elke maat? Als je dat weet, kun je de maatsoort invullen!

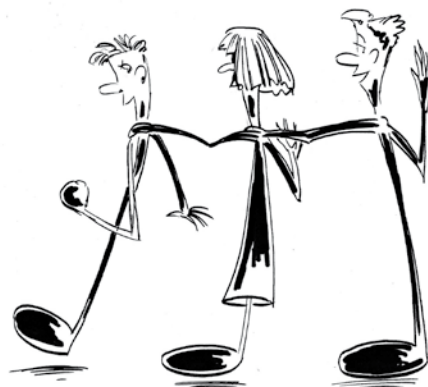
Opdracht 2

Luistervoorbeeld YouTube: 'Love is all' van Roger Glover.

De leerlingen gaan in een lange rij achter elkaar staan.

Ze leggen de handen op de schouders van de leerling die vóór hen staat. Zo gaat de klas in polonaise het hele lokaal door (bij het eerste deel). Bij de maatwisseling laten ze elkaar los en houden ze hun linkerhand open. Met de rechterhand maken ze een vuist en slaan in de handpalm van de linkerhand:

1 2 3 - 1 2 3. Het 'tikpunt' is de slag in de handpalm. Als een orgelman draaien zij zo aan het 'wiel'. Vervolgens pakken ze de draad weer op als de tweetelsmaat weer klinkt: polonaise.

Luistervoorbeeld YouTube: 'Nu Flow' van Big Brovaz (zie ook Hoofdgerecht 3.5 Werkblad: Nu Flow van Big Brovaz).

Zie ook de 'Fantasie over tempo, maat, ritme en melodie' in hoofdstuk 1.

Maat-Move

Irma Hemmer
Arr. Cor-Jan van de Veen

42

Ik ga jou ver - tel - len waar - om je moet

5 tel - len van: 1 2 3 1 2 3 mooi in de

9 maat. Dat heeft zo te ma - ken met sim - pe - le

13 za - ken: bij - voor - beeld dat "3" - tje dat bo - ven - aan

17 staat. Maarr... Soms tel je ook wel - eens tot "4". Dat

20 voelt dan ook an - ders zo - als nu hier. Dat heeft dus te ma - ken met

23 sim - pel - le za - ken: met steeds maar weer tel - len tot 3 of 4

Feel The Music is een unieke aanpak voor het geven van CreActieve, Expressieve en Effectieve Muzieklessen in het basisonderwijs. Beginnende leerkrachten zullen met deze aanpak hun schroom overwinnen om muziekles te geven en ervaren leerkrachten vinden in dit boek een schat aan ideeën voor inspirerende en flitsende muzieklessen.

Bij haar muziekonderwijs zet Irma Hemmer alle zintuigen van de leerlingen in door middel van technieken als Maat-Move, Body-Beat en Tune-Talk. De workshops die zij geeft over deze door haar ontwikkelde aanpak hebben al vele leerkrachten ervan overtuigd dat deze nuchtere en inspirerende manier van muziekles geven werkt. Dit muziekonderwijs draait om de kerngedachte: wat-ik-hoor-is-wat-ik-zie-is-wat-ik-voel-is-wat-ik-begrijp-is-wat-ik-onthoud. Dus *Feel The Music*: what you feel is what you get!

Op www.irmahemmer.nl staat een schat aan ondersteunend materiaal bij dit boek zoals film- en geluidsfragmenten, liedteksten en werkbladen.

Irma Hemmer was naast haar conservatoriumstudie tevens actief als zangeres binnen de amusementsmuziek. De combinatie klassieke en lichte muziek verbreedde haar muzikale en sociale horizon. Tijdens haar muzikale visites als muziekvakleerkracht op verschillende basisscholen werd haar geregeld de vraag gesteld: "Hoe kom je aan dat lesmateriaal en waarom doe je daar niets mee?!" Zo snappen wij het tenminste óók!" Daarom besloot ze haar muzikaal-didactisch lesmateriaal te publiceren en zo haar eigenzinnige aanpak met meer mensen te delen. Irma geeft nog altijd muziekles en organiseert tevens workshops muziekonderwijs voor leerkrachten.

